

Рогозін Станіслав Миколайович –
начальник відділу боротьби зі злочинами у
сфері інтелектуальної власності та комп'ю-
терних технологій УДСБЕЗ ГУМВС України
в Донецькій області

Проблеми кадрового забезпечення оперативних підрозділів ДСБЕЗ, які протидіють комп'ютерним злочинам

У статті розглядаються основні проблеми організаційного та кадрового забезпечення оперативних підрозділів, які протидіють комп'ютерним злочинам.

Широке впровадження в Україні сучасних систем управління економікою, культурою, освітою, наукою, медициною, поширення телекомунікаційної мережі, впровадження системи електронних платежів, використання комп'ютерів у діяльності правоохоронних органів та у військовій справі тощо породили таке негативне явище, як комп'ютерна злочинність.

У свою чергу, розповсюдження цього виду злочинності призвело до збільшення кількості злочинів, що становлять загрозу демократичним перетворенням в Україні, та її безпеці. Разом з тим, аналіз статистичних даних щодо кримінальних справ, порушених за статтями розділу XVI Кримінального кодексу України, та рішень по них за матеріалами МВС України, дав наступні результати. Із загальної кількості кримінальних справ, порушених на території України за останні роки: направлено до суду – 40 %, припинено – 33 %, призупинено – 27 %. Основні підстави припинення справ: за відсутністю ознак злочину (40,4 %); у зв'язку з незаконністю порушення (21,3 %). Підстави призупинення: не встановлена особа злочинця (86,8 %); місцезнаходження обвинуваченого не встановлено (13,2 %).

Одною з причин такої низької ефективності розкриття та розслідування злочинів, учинених із використанням комп'ютерних технологій, є те, що працівники правоохоронних органів усе ще не готові до ефективного розкриття та розслідування подібних злочинів.

Зазначена проблема, в першу чергу, обумовлена недостатнім організаційним та кадровим забезпеченням ОВС України спеціалістами у сфері протидії зазначеній категорії злочинів.

У різні часи в Україні окремі аспекти цієї проблеми як елементи боротьби з комп'ютерною злочинністю, в тому числі кадрового забезпечення підрозділів, що здійснюють протидію комп'ютерній злочинності висвітлювались у працях таких українських вчених як: Д.С. Азаров, В.М. Бутузов, В.Б. Вехов, В.Д. Гавловський, В.О. Голубев, В.І. Гурковський, Р.О. Калюжний, Е.В. Рижков, В.Г. Хахановський, М.Я. Швець, В.П. Шеломенцев, В.С. Цимбалюк, О.М. Юрченко, Ю.В. Ящуринаський та ін.

Аналіз спеціальної літератури з розслідувань комп'ютерних злочинів свідчить, що незважаючи на пильну увагу з боку вчених до зазначеної проблеми, а також теоретичну і практичну значимість їхніх досліджень, питання щодо підготовки спеціалістів у сфері протидії комп'ютерній злочинності ОВС України і, в першу чергу, ДСБЕЗ МВС України, не піддавалося комплексному дослідженню.

Особливої актуальності питання кадрового забезпечення набуває в сучасних умовах боротьби зі злочинністю в сфері інформаційно-комунікаційних технологій,

масштаби та динаміка якої неупинно зростає, що в свою чергу, обумовлює вжиття організаційно-правових заходів з протидії цьому виду злочинів. Так, у багатьох країнах світу вже створені або створюються підрозділи по боротьбі з комп'ютерною злочинністю.

Позитивні зміни у даному напрямі можна спостерігати і в Україні. Боротьба з цим видом злочинів визнана одним із пріоритетних напрямів діяльності органів внутрішніх справ. У складі ДСБЕЗ МВС України з травня 2001 року створено і функціонує Управління (сьогодні – відділ) по боротьбі зі злочинами у сфері інтелектуальної власності та комп'ютерних технологій, а в обласних апаратах у складі У (В) ДСБЕЗ відділи (відділення, групи) [1, с. 189].

Разом з тим, вихідною передумовою забезпечення якісної організації роботи в сфері виявлення і документування комп'ютерних злочинів є належна оперативна та мобілізаційна готовність оперативних підрозділів ДСБЕЗ. Рівень готовності вказаних підрозділів обумовлюється якістю професійної підготовки кадрів.

На жаль, сьогодні нагальними проблемами для підрозділів, які протидіють комп'ютерній злочинності, залишаються брак відповідних фахівців, слабка підготовленість оперативних працівників (оперативні співробітники, як правило, не мають спеціальної підготовки в галузі комп'ютерних технологій), незначний досвід роботи особового складу в регіонах.

Великі сподівання щодо підготовки кадрів для правоохоронних органів взагалі поклалися на Міжвідомчий науково-дослідний центр по боротьбі з комп'ютерною злочинністю, який мав бути створений згідно з відповідним Указом Президента України. На жаль, такий центр так і не було створено [1, с. 189].

Крім того, зауважимо, що через відсутність чіткої державної стратегії системи підготовки фахівців в області інформаційної безпеки, в умовах реально виниклого попиту на певних фахівців у цій сфері, має місце процес стихійного створення лише елементів системи підготовки, не завжди узгоджених, а іноді й суперечних за своїм змістом та ідеологією.

У перспективі, на нашу думку, можливі два варіанти організаційного забезпечення боротьби зі злочинами у сфері інформаційно-телекомунікаційних технологій:

- подальший розподіл компетенції за відповідними підрозділами кримінальної міліції;

- утворення у структурі МВС України окремого підрозділу (Управління або Департаменту по боротьбі зі злочинами у сфері інформаційно-телекомунікаційних технологій) та закріплення за ним повноважень, передбачених Конвенцією Ради Європи про кіберзлочинність.

Тому, одним із першочергових завдань у створенні та підтриманні національної системи інформаційної безпеки є гарантоване й надійне забезпечення її висококласними фахівцями шляхом побудови державної системи підготовки фахівців з інформаційної безпеки, що включала б наступні особливості:

- інформаційна безпека – специфічна предметна галузь, підготовка фахівців для якої передбачає необхідність викладання специфічних розділів фундаментальних та інженерних дисциплін: спеціальні розділи математики, електроніка, акустика, оптика, кібернетика та ін.;

- система освіти в області інформаційної безпеки повинна забезпечувати відповідність рівня підготовки фахівців рівню наукових знань, що у реальному масштабі часу (без запізнення на кілька років) реалізується шляхом регулярної перепідготовки й підвищення кваліфікації та підготовки висококваліфікованих науково-педагогічних кадрів у магістратурі, аспірантурі, докторантурі;

– загальну підготовку з питань інформаційної безпеки повинні мати всі фахівці й користувачі, які беруть участь у процесах, пов'язаних з обробкою та обміном інформацією, керівники підприємств, установ, організацій;

– підготовка фахівців з інформаційної безпеки всіх категорій має будуватися на єдиній науково-методичній і правовій основі [2].

У свою чергу, Департамент ДСБЕЗ МВС України, в якому функціонують підрозділи по боротьбі з правопорушеннями в сфері комп'ютерних технологій, цілком успішно міг би взяти на себе функцію координатора підготовки кадрів для таких підрозділів, а саме:

– формувати замовлення на підготовку кадрів для регіональних підрозділів, на основі розумної потреби, моніторинг вакансій і кваліфікаційного рівня співробітників;

– ініціювати перепідготовку кадрів і підвищення кваліфікації оперативного складу;

– брати участь у розробці та затверджувати освітньо-кваліфікаційні характеристики фахівців для своїх підрозділів;

– виступати як сполучна ланка між вітчизняними й закордонними навчальними закладами, які здійснюють підготовку відповідних фахівців [3, с. 277–278].

Щодо підготовки та перепідготовки кадрів для підрозділів по боротьбі з комп'ютерною злочинністю, на нашу думку, їх можна готувати за спеціальною програмою на базі профілюючої вищої технічної та економічної освіти. Крім вивчення ними основних юридичних дисциплін, профілюючі знання, вміння і навички можуть бути надані шляхом впровадження нових спеціалізованих дисциплін з методики розкриття, розслідування та попередження злочинів в інформаційній та комунікаційній сфері.

Підготовка особового складу оперативних підрозділів по боротьбі з комп'ютерною злочинністю, на нашу думку, повинна включати наступний комплекс організаційних заходів:

– навчання й перепідготовку особового складу, вироблення навичок і вмінь працювати з технічними засобами;

– вивчення, узагальнення й поширення досвіду застосування оперативних форм і методів документування комп'ютерних злочинів;

– розробку й доведення до відповідних співробітників методичних рекомендацій, вказівок, інструкцій.

Рішення завдань підготовки й перепідготовки співробітників вимагає, удосконалення навчальної бази, за допомогою створення учбово-методичних кабінетів, навчальних полігонів на базі обласних (Г) УМВС України. На цій базі доцільно проводити короткострокові курси (збори) співробітників оперативних підрозділів ДСБЕЗ МВС України, на яких розглядати питання не тільки оперативно-розшукового, але й оперативно-технічного характеру.

При організації навчання можна використати позитивний досвід окремих ВНЗ. Певний досвід викладання подібних дисциплін вже має кафедра оперативно-розшукової діяльності, спецтехніки та інформаційних технологій Донецького юридичного інституту Луганського державного університету внутрішніх справ [1, с. 189].

З огляду на вищевикладене, необхідно констатувати, що адекватна протидіяти злочинам у сфері комп'ютерних технологій можлива лише за наявності достатнього організаційного та кадрового забезпечення відповідних структурних підрозділів правоохоронних органів України, які протидіють комп'ютерним злочинам.

Список використаних джерел

1. Хахановський В.Г. Організаційні та методичні проблеми підготовки кадрів у сфері протидії комп'ютерній злочинності // Міжнародне співробітництво в боротьбі з комп'ютерною злочинністю: проблеми та шляхи вирішення: Матеріали науково-практичної конференції. – Донецьк: ДЮІ ЛГУВД, 2007. – С. 188–192.

2. Поливанюк В., Голубев В. Кадрове й методичне забезпечення діяльності органів внутрішніх справ по боротьбі зі злочинами в сфері комп'ютерних технологій [Електронний ресурс] – Режим доступу: <<http://www.crime-research.ru>>.

3. Рижков Е.В. Кадрове забезпечення боротьби з комп'ютерною злочинністю в Україні // Міжнародне співробітництво в боротьбі з комп'ютерною злочинністю: проблеми та шляхи вирішення: Матеріали науково-практичної конференції. – Донецьк: ДЮІ ЛГУВД, 2007. – С. 276–279.

The article is dedicated to the examination of the main problems of the organizational and staff providing of operative subdivisions which counteract computer crimes.

Стаття надійшла до редакції журналу 19 грудня 2008 року.

© С.М. Рогозін, 2008